

Každá z nich může být jen jedním z *mých prostředků* jak se prosadit, tak jako lovecký pes reprezentuje naši moc nad zvěř, kterého však zabijeme, když nás napadne. Všechny síly, které mě ovládají, redukuji pak na to, aby mi sloužily. Modly jsou skrze mě: jen je nemusím znovu vytvářet, proto už nejsou „vyššími silami“ jsou jen tím, že já z nich udělám něco vyššího, a sebe ponižím.

Můj vztah ke světu pak proto vypadá takto: nedělám pro něj už nic „kvůli bohu“, nedělám nic „kvůli člověku“, nýbrž to, co dělám, dělám „kvůli sobě“. Jedině takto mě svět uspokojuje, zatímco pro náboženské stanovisko, kam řadím také stanovisko ko mravní a humánní, bylo charakteristické, že všechno bylo založeno na *zbožném přání* (*pium desideratum*), tzn., zůstávalo mimozemské, nedosažené. Tak to bylo s obecnou blažeností člověka, mravním světem obecné lásky, věčným mírem, koncem egoismu atd. „Nic na světě není dokonalé.“ S tímto prokletým potěkadlem se dobří od světa izolují a ve svých kormůrkách se uchylují k bohu nebo do svého pyšného „sebevědomí“. My však v tomto „nedokonalém“ světě zůstáváme, protože i v této podobě ho můžeme využít ke svému – sebepožitku.

Můj styk se světem spočívá v tom, že ho užívám, a tak jej spotřebovávám ke svému sebepožitku. *Styk je požitkem světa* a patří k mému – sebepožitku.

3. Můj sebepožitek

Stojíme na rozhraní doby. Dosavadní svět nemyslel na nic jiného, než na rozmach života, staral se o – život. Neboť to, zda se veškerá činnost rozprostírá mezi tím, co je pozemské nebo mimozemské, mezi pomíjivým nebo věčným životem, zda se člověk pachtí za „každodenním chlebem“ („dej nám náš každodenní chléb“) nebo po „svatém chlebu“ („pravý chléb nebes“; „Boží chléb, který přichází z nebes a světu *dává život*“; „chléb života“, Jan 6), zda se člověk stará o „milý život“ nebo o „život ve věčnosti“: to nemění smysl úsilí a starostí, které se v jednom i druhém případě projevují jako *život*. Ohlašují se

moderní tendence jinak? Chce se, aby se už nikdo nedostal do obtíží při uspokojování nejnmutnějších životních potřeb, nýbrž aby se zde cítil zajištěn, a na druhé straně se učí, že člověk se musí starat o toto vezdejší a žít ve skutečném světě, aniž by se pošetile staral o to, co je mimozemské.

Prokousejme tutéž věc z jiné strany. Kdo se jen stará, aby žil, snadno zapomene kvůli této úzkostlivosti na *požitek* ze života. Když mu jde jen o život, a myslí si, jen když mám milý život, tak veškerou svou sílu nepoužívá k tomu, aby život vychutnal, tzn., užil. Jak se tedy užívá život? Tím že se spotřebuje, stejně jako svíčka, která se spotřebuje tím, že shoří. Člověk si užívá život a tím sebe, živého, když jej a sebe *stravuje*. *Požitek života* je spotřebováváním života.

Nuže – hledejme *požitek* života! A co dělal religiozní svět? Vyhledával život. „V čem spočívá pravý život, blažený život atd.? Jak ho lze dosáhnout? Co musí člověk dělat a čím se stát, aby byl skutečně živý? Jak naplňuje toto poslání?“ Tyto a podobné otázky poukazují na to, že ti, kteří se ptali, stále hledali *sebe*, totiž sebe v pravém smyslu, ve smyslu pravé živoucnosti. „Tím, čím jsem, je péna a stín. Tím, čím budu, to je mé pravé já.“ Honit se za tímto já, vytvořit je, realizovat ho, představuje pro smrtelníky, kteří jen umírají, aby *znovu povstali*, jen žijí, aby umřeli, jen žijí, aby našli pravý život, těžký úkol.

Teprve tehdy, když jsem si sám sebou jist a nehledám se, jsem skutečně svým vlastnictvím; mám se, proto se požívám a spotřebovávám. Naproti tomu nemohu být ze sebe nikdy šťastný, pokud si myslím, že musím své pravé já ještě teprve nalézt, a musí to vést k tomu, že ve mně nežije já, nýbrž Kristus nebo nějaké jiné duchovní, tzn. přízrakové já, např. pravý člověk, bytost člověka, apod.

Mezi oběma názory existuje propastný rozdíl. Ve starém přícházím k sobě, v novém vycházím ze sebe, v onom toužím po sobě, v tomto mám sebe, a dělám se sebou to, co se dělá s každým jiným vlastnictvím, – užívám se podle své libosti. O svůj život se už nebojím, nýbrž „prohřím“ ho.

Nyní již není otázka, jak člověk může získat život, nýbrž jak jej může probýřit, užít, nebo jak v sobě nelze vytvořit pravé já, nýbrž jak se musí rozložit, vyžít.

Čím jiným by byl ideál, než hledaným, stále vzdáleným já? Člověk hledá sebe, tedy sebe ještě nemá, honí se za tím, co má být, tedy tím, co sám ještě není. Žije v touze a tisíce let v ní žil, žil v naději. Úplně jinak se žije v – *požitku!*

Týká se to jen snad takzvaných zbožných? Ne, týká se to všech, kteří patří do období přerodu dějin, dokonce jejich světláků. Také u nich po pracovním dni následuje neděle a po světském shonu přichází sen o lepším světě, obecném lidském štěstí, zkrátka ideál. Avšak zejména filosofové bývají dávání do profikladu ke zbožným. Nuže, mysleli na něco jiného než na ideál, pomýšleli na něco jiného, než na absolutní já? Všude touha a naděje, a nic jiného. Nazývájte to pro mě za mě třeba romantikou.

Když má *požitek* ze života triumfovat nad *životní touhou* nebo životní nadějí, tak je musí překonat v jejich dvojím významu, který ukázal Schiller v *Ideálu a životě*, vymýtít duchovní a světskou bídu, zničit ideál a – nouzi o denní chleba. Kdo musí svůj život vynaložit na to, aby bídně živořil, ten ho nemůže užívat, a kdo svůj život teprve hledá, ten ho nemá a nemůže ho právě tak užívat: oba jsou chudí, „avšak chudí jsou blažení“.

Ti, kteří tam hladově prahli po pravém životě, nemají žádnou moc nad svým přítomným životem, nýbrž musí ho proměnit v cíl, tím získat onen pravý život, a musí ho zcela obětovat této touze a tomuto úkolu. Jestliže oněm religiozním, kteří věří v mimozemský život a pozemské chápou jen jako přípravu na něj, byla služebnost jejich pozemské existence, kterou dávají do služby vysněného nebeského, zcela jasná, tak bychom se přesto dopustili velkého omylu, kdybychom pokládali nejosvícenější a nejmoudřejší za schopné menší oběti. V „pravém životě“ lze přece nalézt mnohem širší význam, než je nebeský schopen vyjádřit. Není snad, abychom to ukázali na jeho liberálním pojetí, „lidský“ a „skutečně lidský“ život pra-

vým životem? A vede snad úplně každý tento skutečně lidský život, nebo se k tomu musí s bolestnou námahou teprve povznést? Má ho už jako svůj přítomný život, nebo si ho musí jako svůj budoucí život teprve vydobýt, který mu bude poskytnut teprve, když se „nepošpiní žádným egoismem“? Život je zde podle tohoto názoru jen k tomu, aby se získal život, a žijeme jen proto, aby v nás žila bytost člověka, a žijeme jen kvůli této bytosti. Svůj život máme jen k tomu, abychom si jeho prostřednictvím opatřili „pravý“ život zbavený veškerého egoismu. Proto se bojíme, libovolně si užívat svůj život: má sloužit jen ke „správnému užívání“.

Zkrátka, máme *životní poslání*, životní úlohu, musíme ve svém životě něco uskutečnit a vytvořit, něco, k čemu je náš lidský život jen prostředkem a nástrojem, něco, co má větší hodnotu než tento život, něco, jemuž život *dlužíme*. Máme boha, který vyžaduje *živou oběť*. Jen krutost lidské oběti se s dobou ztratila. Samotná lidská oběť zůstala, a každou hodinu padnou zločinci za oběť spravedlnosti, a my „ubozí hříšníci“ vraždíme sami sebe jako oběť kvůli „lidské bytosti“, „ideji lidstva“, „lidskosti“, nebo jak jinak se ještě tyto modly nebo bohové nazývají.

Protože ale náš život dlužíme onomu něčemu, proto nemáme – a toto je to další – žádné právo, si ho vzít.

Konzervativní zaměření křesťanství nedovoluje chápat *smrt* jinak, než jako snahu zbavit ji její otevřené bolesti a – pěkně si žít dál a udržet se. Křesťan si nechá všechno líbit a plynout kolem sebe, když se jen on – arcižid – může pročachrovat a propašovat do nebe. Sám se nesmí zabít, jen se smí – uchovat a pracovat na „přípravě budoucího místa“. Leží mu na srdci konzervatismus neboli „překonání smrti“. „Poslední nepřítel, který bude překonán, je smrt.“⁷⁴ Kristus vzal smrti moc a v evangeliu⁷⁵ vynesl na světlo život a *nepomíjivou* bytost. „Nepomíjivost“, stabilitu.

Ten, kdo je mravný, chce, co je dobré, správné, a když získá prostředky, které k tomuto cíli skutečně vedou, tak tyto prostředky nejsou *jeho* prostředky, nýbrž toho, co je dobré, správ-

né atd. Tyto prostředky nejsou nikdy nemravné, protože dobrý cíl se skrze ně sám zprostředkuje: účel světlí prostředky. Tato zásada bývá označována za jezuitskou, ale je naprosto „mrvavná“. Ten, kdo je mravný, jedná ve službě nějakému cíli nebo nějaké ideji: dělá ze sebe nástroj ideje dobra, jako ten, kdo je zbožný, si přičítá ke slávě, že je nástrojem a náčiním Boha. Očekávat smrt, požaduje mravní příkaz jako dobro. Přivodit si ji sám, je nemravné a zlé: před soudcovskou stolicí mravnosti nelze pro sebevraždu nalézt žádnou omluvu. Když ji ten, kdo je religiózní, zakazuje, protože „ty sis život nedal, nýbrž Bůh, jenž ti ho jako jediný může také opět vzít“ (jakoby, řečeno v duchu této představy, by mi ho Bůh také nevzal, kdybych se zabí, nebo když mě srazí taška ze střechy nebo zasáhne nepřátelská kulka; vždyť by také on ve mně vyvolal úmysl zemřít!), tak ji ten, kdo je mravný, zavrhuje, protože jsem za svůj život zavázán vlasti atd., „neboť nevím, jestli bych ve svém životě nemohl ještě udělat něco dobrého“. Přirozeně, vždyť to, co je dobré, ve mně ztrácí nástroj, jako bůh náčiní. Když jsem nemravný, tak mé zlepšení poslouží dobru, když jsem „bezbožný“, tak bůh má radost z mé kajicnosti. Sebevražda je tedy jak bezbožná, tak také hanebná. Když si někdo, kdo je religiózní, vezme život, tak jedná jako bohem zapomenutý. Když je však sebevrah mravný, tak jedná jako ten, kdo zapomněl na povinnost, tedy nemravně. Mnoho problémů vyvolala otázka, zda smrt Emilie Galotiové lze mravně ospravedlnit (má se za to, jako by to byla sebevražda, což také pravdu byla). Že byla tak poblázněná nevinností, tímto mravním dobrem, aby za ni sama položila život, je v každém případě mravné. Že si však nepřipouští moc nad svou krví, je opět nemravné. Takové rozpory vytvářejí v mravní truchloře mravní konflikt vůbec, a musíme myslet a cítit mravně, abychom se o to mohli zajímat.

Co platí o zbožnosti a mravnosti, se nutně vztahuje také k lidskosti, protože jsme svým životem právě tak zavázáni člověku, lidstvu nebo rodu. Jen tehdy, když nejsem zavázán žádné bytosti, je zachování života – má věc. „Skok z tohoto můstku mě učiní svobodným!“

Když jsme však za zachování života zavázáni oné bytosti, kterou máme učinit v nás živou, tak je naší povinností nevést tento život podle naší chuti, nýbrž utvářet ho podle oné bytosti. Veškeré moje cítění, myšlení a chtění, všechno mé konání a snažení patří – jí.

Co je oné bytosti přiměřené, to vyplývá z jejího pojmu; a jak různě lze tento pojem chápat, či jak různě si lze onu bytost představit! Jaké požadavky klade nejvyšší bytost na Mohamedána a jaké jiné si pod ní opět představuje křesťan. Jak odlišné proto musí obě podoby života být! Všichni trvají jen na tom, že nejvyšší bytost musí náš život řídit.

Přesto všude kolem zbožných, kteří mají v bohu svého soudce a jeho slovo považují za vodítko svého života, procházím jen ve vzpomínkách, protože patří k přežití vývojové etapě, a zůstávají na svém pevném místě vždy jako zkameněliny; v naší době již nemají hlavní slovo zbožní, nýbrž liberálové, a zbožnost se sama nemůže ubránit tomu, aby se její pobledlá tvář nezačervenala liberálním odstínem. Liberálové však neuctívají svého soudce v bohu a nevedou svůj život podle božského příkazání, nýbrž řídí se člověkem: nechť je být a žít „božsky“, nýbrž „lidsky“.

Pro liberála je nejvyšší bytostí člověk, člověk je *soudcem* svého života, lidskost jeho *vodítkem* neboli katechismem. Bůh je duch, ale člověk je „nejdokonalejší duch“, konečný produkt dlouhého lovu na ducha neboli „zkoumání v hlubinách božskosti“, tzn. v hlubinách ducha.

Každý z tvých rysů má být lidský. Ty sám tím máš být od hlavy k patě, uvnitř stejně jako navenek, neboť lidskost je tvým *posláním*.

Poslání – určení – úkol! –

Čím se jeden může stát, tím se také stane. Rozenému básníkovi může nepřízeň okolností zabránit být na vrcholu své doby a po nezbytých velkých studiích vytvořit *dokonalá* umělecká díla. Ale básník bude, ať je rolníkem, nebo má takové štěstí, že žije na výmarském dvoře. Rozený hudebník bude provozovat hudbu, a je jedno jestli na všech nástrojích nebo jen na píšťal-

ce z ovesného rákosu. Rozená filosofická hlava se může osvědčit jako univerzitní filosof či jako vesnický filosof. Konečně rozený hlupák, který současně může být, což se tím velmi dobře snáší, mazaným lišákem, vždy zůstane zabeďněnou hlavou, jak se s tím pravděpodobně každý, kdo chodil do školy, setkal u mnohých svých spolužáků, a to, i kdyby byl vycvičen a vyzkoušen na šéfa kanceláře nebo sloužil u téhož šéfa jako čistič bot. Vždyť přece rozené omezené hlavy tvoří nepočetně nejpočetnější lidskou rasu. Proč by se také neměly v lidském rodu objevit stejné rozdíly, které u žádného zvířecího rodu nelze popřít? Všude se nacházejí nadání a méně nadání.

Jen někteří jsou však tak hloupí, aby se jim nedaly ideje vštěpit. Proto se většinou všichni lidé považují za schopné mít náboženství. Na jistém stupni je také nutné je zaměřit k jiným ideám, např. jistému hudebnímu porozumění, dokonce i trochu k filosofii atd. Zde se pak připojuje kazatelství k náboženství, mravnosti, vzdělání, vědě atd., a komunisté např. chtějí ve své „lidové škole“ zpřístupnit všechno všem. Bývá slyšet obvyklé tvrzení, že se tato „velká masa“ nemůže obejít bez náboženství. Komunisté to rozšířili do teze, že nejen „velká masa“, nýbrž úplně všichni jsou povoláni ke všemu.

Nestačí, že se velká masa obrátila k náboženství, nyní se bude muset ještě zabývat „vším lidským“. Drezúra je stále obecnější a rozsáhlejší.

Vý ubohé bytosti, které byste mohly tak šťastně zít, kdybyste mohly skotačit podle své chuti, vy máte tancovat podle písňalky pedanta a medvědáře, abyste prováděly kousky, k nimž byste se samy nikdy nepropůjčily. A vy se nakonec ani neozve- te proti tomu, že vás berou vždy jinak, než byste chtěly. Ne, mechanicky si opakujete předem danou otázku: „K čemu jsem povolán? Co mám?“ Tak se potřebujete jen ptát, nechat si říkat a poroučet, co byste měly, nechat si vytyčit svoje poslání, nebo také poroučet sobě samým a narizovat podle pokynů ducha. Neboť zde to pak ve vztahu k vůli znamená: chci, co mám.

Člověk není „povolán“ k ničemu a nemá žádný „úkol“, žádný „určení“, stejně tak jako rostlina nebo zvíře nemají žádné

„poslání“. Květina neplní poslání, když se rozvíjí, ale vynaládá všechny své síly na to, aby svět, který tak dobře zná, mohla požit a strávit, tzn., čerpá ze země tolik mízy, z éteru tolik vzduchu, ze slunce tolik světla, kolik může získat a uchovávat. Pták nežije podle žádného poslání, ale používá své síly, tak jak to jde: chytá broučky a zpívá podle libosti. Síly květiny a ptáka jsou však ve srovnání se silami člověka malé, a člověk je mnohem mocnější, když své síly používá, aby zasahoval do světa jako květina a zvíře. Nemá poslání, má ale síly, které se manifestují tam, kde jsou, protože jejich býtí spočívá pouze v jejich manifestaci, a i když mohou trvat tak málo jako život, který, i kdyby se jen na vteřinu „zastavil“, by už nebyl životem. Nyní bychom mohli člověka vyzvat – použij svou sílu. Avšak v tomto imperativu by se mohlo skrývat, že úkolem člověka je používat svoje síly. Tak tomu není. Každý spíš používá svou sílu, aniž by ji předem chápal jako své poslání; každý používá v každém okamžiku tolik síly, kolik jí má. O poraženém se správně říká, že měl víc napnout své síly. Zapomíná se ale, že kdyby v okamžiku porážky měl sílu napnout své síly (např. tělesné síly), tak by to udělal: i kdyby to byla slabost jen jedné minuty, tak přesto by to byla minutová – bezmoc. Síly lze ovšem zvýšit a zmnohonásobit, zvláště nepřátelským odporem nebo přátelskou pomocí. Ale tam, kde se jejich použití zanedbá, tam si lze být jist, že budou chybět. Kamenem lze vykřesat oheň, avšak bez rány nevzejde žádný. Stejným způsobem také člověk potřebuje „naráz“.

Z tohoto důvodu by nyní, protože se síly stále ukazují jako samy od sebe činné, byl příkaz, používat je, zbytečný a nesmyslný. *Posláním* a úkolem člověka není používat své síly, nýbrž vždy je jim jeho skutečný konkrétní čin. Síla je jen jednodušší slovo pro manifestaci síly.

Tak jako nyní je tato růže stále pravou růží, tento slavík stále pravým slavíkem, tak já nejsem pravým člověkem teprve až tehdy, když naplním své poslání, prožiji své určení, nýbrž jsem od začátku „pravým člověkem“. Mé první žvatláni je životním znakem „pravého člověka“, mé životní boje výlevy

jeho síly, můj poslední výdech posledním vydechnutím síly „člověka“.

Pravý člověk se nenachází v budoucnosti, předmětu touhy, nýbrž nalézá se v přítomnosti, jako tu jsouci a skutečný. Ať jsem kdokoli a cokoli, radostný a trpící, dítě nebo stařec, v nádeji nebo na pochybách, ve spánku nebo v bdění, jsem to já, já jsem pravý člověk.

Když jsem ale *Člověk*, a toho, koho religiozní lidstvo označilo jako vzdálený cíl, jsem opravdu našel v sobě, tak také všechno to, co je „skutečně lidské“, je *moje vlastní*. To, co se připisovalo ideji lidstva, patří *mně*. Oné svobody obchodu, kterou má např. lidstvo teprve dosáhnout, a která se jako kouzelný sen klade do zlaté budoucnosti, se předem ujímám jako svého vlastnictví, a provozuji ji prozatím ve formě podloudnictví. Ovšem jen málo podloudníků by umělo složit úty ze své činnosti, ale jejich vědomí nahrazuje instinkt egoismu. U svobody tisku jsem výše ukázal to samé.

Všechno je mé vlastní, proto znovu získávám, co mi chce uniknout, přede vším však stále získávám sama sebe, když jsem se sobě ztratil v nějaké služebnosti. Ale také toto není mé poslání, nýbrž můj přirozený čin.

Dost, je obrovský rozdíl, jestli ze sebe udělám východiško nebo cíl. Sebe jako cílový bod nemám, jsem tudíž sobě ještě cizí, jsem svou *bytností*, svou „pravou bytností“, a tato mě cizí „pravá bytnost“ se mi bude jako strašidlo s tisícem jmen vysmívat. Protože já ještě nejsem já, tak je jiné já (jako bůh, pravý člověk, skutečně zbožný člověk, rozumný člověk, svobodný člověk atd.) mým já.

Sám sobě ještě vzdálený, dělím se na dvě poloviny, z nichž jedna, nedosažitelná a kterou je nutné naplnit, je ta pravá. Jedna, nepravá, musí být obětována, totiž ta neduchovní. Druhá, pravá, má být celým člověkem, totiž duchem. Pak to znamená: „Duch je vlastní bytností člověka,“ neboli „člověk existuje jako člověk jen duchovně.“ Nyní se lačně vrhá na to, pátrat po duchu, jako kdyby tím člověk dopadl *sebe*, a tak při honbě za sebou ztrácí z očí, čím jest.

A jak se člověk bouřlivě žene sám za sebou, nikdy nedosažitelným, tak také pohrdá pravidlem chytrých, brát lidi tak, jak jsou, a bere je raději tak, čím by měli být, a žene proto každého za jeho já, kterým by měl být, a „snaží se ze všech udělat stejně kompetentní, stejně respektované, stejně mravní a rozumné lidi“.⁷⁶

Ano, „kdyby lidé byli tím, čím by *měli* být, *mohli* být, kdyby všichni lidé byli rozumní, všichni by se vzájemně milovali jako bratři“, tak by to byl rajský život.⁷⁷ – Tedy, lidé jsou tak, jak by měli, jak by mohli být. Co by měli být? Přece nic víc, než mohou být! A co mohou být? Právě také nic víc, než – mohou, tzn., než mají schopnost, sílu být. Tím ale skutečně jsou, protože to, co nejsou, *nejsou schopni* být: neboť být schopen znamená – skutečně být. Člověk není schopen ničeho, když není skutečně, a není schopen udělat nic, co nedělá skutečně. Mohl by ten, kdo má oční zákal, vidět? Ale ano, jen kdyby si ho nechal šťastně odstranit. Nyní však nemůže vidět, protože nevidí. Možnost a skutečnost se vždy spojují v jedno. Člověk nemůže nic, co nedělá, jako nedělá nic, co nemůže.

Zvláštnost tohoto tvrzení zmizí, když se uváží, že slova „je možné, že atd.“ skoro nikdy v sobě neskrývají jiný smysl než tento: „Mohu si myslet, že atd.“, např. je možné, že všichni lidé žijí rozumně, tzn., mohu si myslet, že všichni atd. Protože však moje myšlení nemůže a také nezpůsobí, aby všichni lidé žili rozumně, nýbrž musí to být ponecháno na lidech samotných, tak si mohu obecný rozum myslet jen já, myslitelnost jako taková je ale fakticky *skutečnost*, která je nazývána možností jen ve vztahu k tomu, čeho *nemohu* dosáhnout, totiž rozumnosti ostatních. Pokud to závisí na tobě, všichni lidé by mohli být rozumní, neboť ty proti tomu nic nemáš, opravdu, kam tvoje myšlení sahá, nemůžeš patrně také odkrýt žádnou překážku, a proto také nic nestojí v cestě tuto věc myslet: je pro tebe myslitelná.

Protože však lidé přece nejsou všichni rozumní, tak se asi jimi nebudou – moci stát.

Když něco, o čem si představujeme, že by to bylo snadno možné, není nebo se nestane, tak můžeme být jisti, že věci

stojí něco v cestě, a je to – nemožné. Naše doba má své umění, vědu atd. a umění může být žalostně špatné. Můžeme však říci, že bychom si zasloužili mít nějaké lepší, a „mohli“ bychom ho mít, jen kdybychom chtěli? Máme právě tolik umění, kolik ho můžeme mít. Naše dnešní umění je teď *jediné možné* a proto skutečné.

I v onom smyslu, na nějž by se konec konců dalo redukovat slovo „možný“, že by znamenalo „budoucnost“, si udržuje plnou sílu „skutečného.“ Říká-li se např.: „Je možné, že slunce zítra vyjde,“ – tak to pouze znamená, že pro dnešek je zítřek skutečnou budoucností. Neboť říkat, že budoucnost je skutečnou „budoucností“ jen tehdy, když ještě nenastala, je asi sotva nutné.

Jaký však má smysl takovéto hodnocení nějakého slova? Kdyby se za tím neskrývalo tisícileté osudové nedorozumění, kdyby v tomto speciálním pojetí slovíčka „možný“ nestrašila všechna strašidla posledních lidí, tak bychom se jím zde nemuseli vůbec zabývat.

Jak se právě ukázalo, myšlenka ovládá posedlý svět. Nuže, pak možnost není ničím jiným, než myslitelnost, a hrůzné *myslitelnost* byl od té doby obětován bezpočet obětí. Bylo *myslitelné*, že by lidé mohli být rozumní, myslitelné, že by mohli poznat Krista, myslitelné, že se nadchnou pro dobro a budou mravní, myslitelné, že všichni se uchýlí pod hábit církve, myslitelné, že nemyslí, neřikají a nedělají nic, co by ohrožovalo stát, myslitelné, že by *mohli* být poslušnými poddanými. Avšak proto, že to bylo myslitelné, to bylo – tak zní závěr – možné, a dále, protože to bylo pro lidi možné (právě zde se skrývá *mylný názor* –, protože je to myslitelné pro mne, je to možné *pro lidi*), tak by *měli* být takoví, je to jejich *poslání*. A konečně – jen podle tohoto poslání, jen jako *obdařené tímto posláním*, je nutné lidi brát, tedy nikoli tak, „jak jsou, nýbrž jak by měli být“.

A další závěr? Člověk není jednotlivce, nýbrž *myšlenka, ideál*, k němuž se jednotlivce nechová ani tak jako dítě k muži, nýbrž jako křídou namalovaný bod k myšlenému bodu, nebo jako – konečný výtvar k nekonečnému tvůrci, nebo podle nového pojetí, jako exemplář k druhu. Zde se vyjevuje oslava „lid-

stva“, „věčného, nesmrtelného“, jehož velebení (*in maiorem humanitatis gloriam*) se jednotlivce musí věnovat a nalézt svou „nesmrtelnou slávu“ v tom, že něco udělal pro „ducha lidstva“.

Tak *myslíci* vládou ve světě, dokud trvá věk kazatelů neboli kantorů, a co si myslí, to je možné, co je však možné, to se musí uskutečnit. *Myslí* ideál člověka, který byl skutečný jen kdysi v jejich myšlenkách. Myslí ale na možnost jeho provedení, a nelze popřít, že provedení je skutečně – myslitelné, je – ideou.

Ale já a ty můžeme sice být lidmi, o nichž si nějaký pokřivený člověk může myslet, že bychom se ještě mohli stát dobrymi křesťany. Když by nás ale chtěl „přepřacovat“, tak bychom mu brzy dali najevo, že naše křesťanskost je pouze *myslitelná*, avšak v jiných ohledech *nemožná*. Musel by poznat, kdyby se na nás neustále šklebil se svými dotěrnými *myšlenkami*, se svou „dobrou vírou“, že se vůbec *nepotřebujeme* stát tím, čím nechceme.

A tak to jde dál, daleko za nejzbožnější ze zbožných. „Jen kdyby všichni lidé byli rozumní, kdyby všichni dělali to, co je správné, kdyby všechny vedla lidská láska atd.“ Rozum, právo, lidská láska atd. jsou lidem předkládány jako jejich poslání, jako cíl jejich úsilí. A co znamená být rozumný? Vnímat sama sebe? Ne, rozum je knihou plnou zákonů, které jsou všechny zaměřeny proti egoismu.

Dosavadní dějiny jsou dějinami *duchovního* člověka. Po období smyslovosti začínají vlastní dějiny, tzn. období duchovnosti, duchovenstva, nesmyslovosti, nadmyslovosti, nesmyslnosti. Člověk se nyní začíná snažit být a stát *něčím*. Čím? Dobrým, krásným, pravdivým, více mravním, zbožným, blaženým atd. Chce ze sebe udělat „pravého člověka“, „něco pravého“. Člověk je jeho cílem, jeho povinností, jeho určením, povoláním, úkolem, jeho – *ideálem*; je pro sebe budoucím, nadpozemským. A co z něj udělá „pravého chlapa“? To, co je pravdivé, dobré, mravné atd. Teď se křivě dívá na každého, kdo neuznává stejné „co“, nehledá stejnou mravnost, nemá stejnou víru: pronásleduje „separatisty, kacíře, sekty“ atd.

Žádná ovce, žádný pes, neusiluje, aby byl „správnou ovčí, správným psem“. Pro žádné zvíře se jeho bytnost nejvíce jako jeho úkol, tzn. jako pojem, který by mělo realizovat. Realizuje se tím, že se vyžívá, tzn., rozkládá, zaniká. Nevyzáduje být nebo se stát něčím jiným, než tím, čím je.

Radím vám snad, abyste byli stejní jako zvířata? Abyste se stali zvířaty, k tomu vás opravdu nemohu vybízet, protože by to opět byl úkol, ideál („včely jsou se svou pilí pro tebe vzorem“). Bylo by to stejné, jako bychom po zvířatech chtěli, aby se stala lidmi. Vaše nátura je jednou lidská, jste lidské náтуры, tzn., lidé. Ale právě protože už jimi jste, nemusíte se jimi teprve stát. Také zvířata jsou „drezírována“, a vydrezírované zvíře dělá mnoho nepřírozeného. Vydrezírovaný pes ovšem o sobě není lepší, než přirozený, a také tím, že je na nás vlídnější, nic nezískává.

Odjakživa bylo zvykem snažit se „vychovat“ ze všech lidí mravné, rozumné, zbožné, lidské apod. „bytosti“, tzn. drezúra. Tyto snahy ztroskotaly na nepotlačitelném Jáství, na vlastní povaze, egoismu. Vycvičení nikdy nedosáhnou svého ideálu a jen *ústně* se hlásí ke vznešeným zásadám nebo učí *vyznání*, vyznání víry. Tváří v tvář tomuto vyznání si musí v *životě* „všichni uvědomit, že jsou hříšníci“, a že zaostávají za svým ideálem, jsou „slabochy“, a souží se vědomím o „lidské slabosti“.

Je jiné, když se neženeš za *ideálem* jako svým „určením“, nýbrž rozkládáš se, jako čas všechno rozkládá. Rozkládání není tvým „určením“, protože je to přítomnost.

Přesto *vzdělání*, religiozita lidí, je jistě osvobodila, osvobodila je ovšem jen od jednoho pána, aby je přivedla ke druhému. Náboženství mě naučilo ovládat mou žádostivost, odpor světa překonávám lstí, kterou mi do rukou dává *věda*. Dokonce nestloužím žádnému člověku: „Nejsem otrokem žádného člověka.“ Pak ale přichází toto: „Boha musíš poslouchat víc, než člověka.“ Právě tím jsem se sice zbavil nerozumného určování svými pudy, ale začal jsem poslouchat svého pána – *rozum*. Získal jsem „duchovní svobodu“, „svobodu ducha“. Tím jsem se pak právě *já* stal poddaným *ducha*. Duch mi poroučí, rozum mě vede, jsou to moji vůdci a vládci. Vlášnou „rozumní“, „služebníci ducha“. Avšak když

já nejsem tělem, tak také vpravdě nejsem duchem. Svoboda ducha je mým otroctvím, protože jsem víc než duchem a tělem.

Vzdělání mě bezpochyby učinilo *mocným*. Dalo mi moc nad všemi *pudy*, jak touhami mé přirozenosti, tak požadavky a tlaky světa. Víím, a prostřednictvím vzdělání jsem získal sílu k tomu, abych se nenechal žádnou ze svých žádostivostí, choutkou, návalem vzrušení, atd. ovládat. Jsem jejich – *pánem*. Stejným způsobem jsem se prostřednictvím věd a umění stal *pánem* vzpurného světa, kterého poslouchá moře a země a kterému se musí samy hvězdy zpovídat. Duch ze mě učinil *pána*. – Avšak nad samotným duchem nemám žádnou moc. Z náboženství (vzdělání) se jistě naučím způsobům, jak „zvítězit nad světem“, avšak nikoli, jak mám zdolat *boha* a stát se jeho pánem; neboť bůh „je duch“. Avšak stejný duch, jehož pánem nejsem schopen se stát, může mít nejrůznější podoby: může se nazývat bohem nebo národním duchem, státem, rodinou, rozumem, také – svobodou, lidskostí, člověkem.

Já s díky přijímám, co mi přenesla staletí vzdělání. Nic z toho nechci odhodit a vzdát: *Já* jsem nežil nadarmo. Zkušenost, že mám nad svou přirozeností *moc* a nemusím být otrokem svých žádostivostí, bych neměl pozbyt. Zkušenost, že svět mohu zdolat prostřednictvím vzdělání, je vykoupena příliš draze, než abych na ni mohl zapomenout. Já však chci ještě víc.

Ptáme se, čím se může člověk stát, co může vykonat, jaké statky si opatřit, a na nejvyšší místo ze všeho klademe posláni. Jako kdyby pro *mě* bylo všechno možné!

Když vidíme, že někdo podléhá náruživě touze, vášni atd. (např. při čachrování, žárlivosti), tak si přejeme, abychom ho této posedlosti zbavili, a pomohli mu k „sebepřekonání“. „Chceme z něj udělat člověka!“ Bylo by velmi krásné, kdyby se namísto dřívější posedlosti neobjevila ihned jiná. Otroka žádostivosti po penězích však zbavíme této vášně jen tím, když ho přivedeme ke zbožnosti, humanitě nebo jakémukoli jinému principu a znovu postavíme na *pevné stanovisko*.

Tento přechod z omezeného stanoviska k nějakému vznešenějšímu se vyjadřuje slovy: smysl se nesmí zaměřovat pouze

na pomíjející, nýbrž jediné na nepomíjející, nikoli na časové, nýbrž věčné, absolutní, božské, čistě lidské atd. – na *duchovní*.

Brzy se zjistilo, že není lhostejné, na čem člověk svým středem lpí a čím se zabývá. Došlo k poznání důležitosti *předmětu*. Jediným z předmětů, který přesahuje jednotlivost věci, je *bytnost* věci. *Vždyť bytnost je přece to jediné, co lze na nich myslet, je pro myslícího člověka*. Proto se tvá *mysl* již nezaměřuje na *věci*, nýbrž tvé *myslenky* na *bytnost*. „Blažení jsou ti, kteří nevidí, a přesto věří“, tzn., blažení jsou *myslící*, neboť se zabývají tím, co je nesmyslové, a věří tomu. Přesto se dokonce u jednoho z předmětů myšlení, který po staletí byl základním bodem sporu, dospěje nakonec k názoru, že „jiz není hoden řeči“. To se zjistilo, nicméně si však stále znovu pro lidi zachovával o sobě platnou důležitost předmětu, svou absolutní hodnotu, jako kdyby pro dítě nebyla nejdůležitější panenka, pro Turka Korán. Pokud já nebudu pro sebe tím, co je jediné důležité, je lhostejné, který předmět má „více bytnosti“, a cenu má jen mé větší či menší *provínění* proti němu. Stupeň mé závislosti a oddanosti označuje místo mé služebnosti, stupeň mého prohlášení ukazuje míru mé svojskosti.

Nakonec ale musíme umět vůbec všechno „pustit z mysli“, už jen kvůli tomu, abychom mohli usnout. Nesmí nás zaměstnávat nic, čím se *my* nezabýváme. Chorobně tížadostivý se nemůže vzdát svých tížadostivých plánů, bohobojný myšlenky na boha; bláznovství a posedlost se shodují.

Realizovat svou bytnost nebo se snažit žít podle svého pojmu, což u věřících v boha znamená to samé jako být „zbožný“, u věřících v člověka žít „lidsky“, si může smyslový a hříšný člověk pouze předsevzít, člověk, pokud si může bázlivě vybrat mezi smyslovým štěstím a mírem duše, člověk, pokud je „ubohým hříšníkem“. Křesťan není nikým jiným než smyslovým člověkem, který, když ví, co je svaté, a uvědomuje si, že to porušuje, v sobě vidí ubohého hříšníka: smyslovost poznána jako „hříšnost“, toto je křesťánské vědomí, to je křesťan sám. A když Noví již nyní nemluví o „hříších“ a „hříšnosti“, místo toho se však zabývají „egoismem“, „sobectvím“, „zištností“ apod., když byl d'á-

bel přemístěn do „ne-člověka“ nebo „egoistického člověka“, je pak křesťan méně přítomný než před tím? Nežůstal zde stary rozpor mezi dobrem a zlem, nežůstal nad námi soudce, člověk, nežůstalo nějaké poslání, poslání udělat ze sebe člověka? I když už se to nenazývá posláním, nýbrž „úkolím“ nebo také „povinností“, tak je tato změna názvu zcela správná, protože „člověk“ stejně jako bůh není personální bytostí, kterou lze „pověřit posláním“. Kromě názvu však zůstává vše při starém.

Každý má vztah k objektům, avšak každý se k nim vztahuje jinak. Vyberme si za příklad onu knihu, k níž se vztahovaly miliony lidí po dva tisíce let, Bibli. Čím je, čím byla pro každého? Naprosto jen tím, co z ní *udělal*! Kdo si z ní vůbec nic nedělal, pro toho nebyla vůbec ničím. Kdo ji používá jako amulet, pro toho má jen cenu, význam kouzelného prostředku. Kdo si s ní hraje jako děti, pro toho není ničím jiným než hračkou atd.

Křesťanství však vyžaduje, aby byla *pro všechny stejná*, např. Svatou knihou nebo „Svatým písmem“, což neznamená nic jiného, než že názory křesťana mají být také názory ostatních lidí, a nikdo se nesmí k onomu objektu chovat jinak. Tím je popřena svojskost vztahu a jediný smysl, jediné smýšlení určeny jako „pravdivé“, jako „jedině pravdivé“. S tím, že mohu z Bible svobodně udělat to, co chci, je znemožněna svoboda tvorby, a na její místo nastupuje diktát názoru nebo soudu. Kdo vynese soud, že Bible je dávným omylem lidstva, ten usuzuje – *zločinně*.

Ve skutečnosti však dítě, které ji roztrhá, nebo si s ní hraje, Inka Atahualpa, který na ni položil své ucho, a když zůstala němá, ji s pohrdáním odhodil, posuzují Bibli stejně správně jako kněz, který v ní velebí „Slovo Boží“, nebo kritik, který ji nazývá nevalným dílem lidských rukou. Neboť to, jak s věcmi nakládáme, je věcí našeho *přání*, naší *libovůle*; používáme je podle *chuti*, nebo přesněji, používáme je, jak právě *můžeme*. Nad čím se pak rozčilují kněží, když vidí, jak Hegel a spekulativní teologové přetvářejí obsah Bible ve spekulativní myšlenky? Právě nad tím, že s ní zacházejí podle libosti, neboli „nakládají svévolně“.